

Warszawa 2.10.2020 r.

Prof. Ryszard Ługowski

**Recenzja rozprawy doktorskiej mgr. Radosława Sirko w dziedzinie sztuki
plastyczne, dyscyplinie artystycznej sztuki piękne, w związku z
postępowaniem doktorskim wszczętym przez Radę Wydziału Sztuki
Mediów Uniwersytetu Artystycznego w Poznaniu**

Z dużą przyjemnością i zaciekawieniem przyjąłem propozycję napisania recenzji w postępowaniu doktorskim Pana mgr. Radosława Sirko. Moje zaciekawienie spowodowane było faktem iż jest to moja pierwsza recenzja pracy magisterskiej dotyczącej dźwięku, a w części omawia historię muzyki w kontekście rozwoju sztukach wizualnych .

Pan Radosław swoją bogatą drogę naukową związaną z szeroko pojętą kulturą: kulturoznawstwem, kulturą wizualną, rozpoczął w roku 2006 roku licencjat na Uniwersytecie Jagiellońskim w Krakowie, i ukończony w 2009 roku. Jego szczególne zainteresowania dźwiękiem dają się praktycznie zauważyć od 2010 roku, w którym podjął studia operatora dźwięku w Katowicach ukończone po przeniesieniu do Poznaniu, gdzie uzyskał wiedzę Operatora Dźwięku. Te studia dały mu praktyczną umiejętność pozwalające w przyszłości, na szeroki eksperyment zarówno z samym dźwiękiem oraz umiejętność budowania urządzeń wykorzystywanych do instalacji dźwiękowych. Z taką sytuacją artystyczną mamy właśnie do czynienia w omawianej rozprawie doktorskiej. Dyplom magisterski ukończył na kierunku Kulturoznawstwa UJ. Praca ta dotyczyła analiz nad dźwiękiem na przykładzie tradycji diametralnie różnych kultur. Zapoznanie się i namysł nad japońską muzyką noiseu też niewątpliwie wpłynęło na aktualne zainteresowania i badanie dźwięku z różnych perspektyw. W następnych latach studiował Wiedzę o Nowych Mediach i Kulturę Wizualną na Uniwersytecie Śląskim i Warszawskim. To poszukiwanie swojego miejsca, zmiany uczelni , poszukiwanie wiedzy odpowiadającej zainteresowaniom świadczy o dociekliwości i upartości w dążeniu do celu, co jest bardzo pozytywną cechą w świecie artystycznym. W latach 2015-2017 odbył studia

doktoranckie na Uniwersytecie Artystycznym w Poznaniu na kierunku Intermedia. Ten trafny wybór finalizuje zamknięciem wspomnianego przewodu doktorskiego. W minionym dziesięcioleciu poza studiowaniem Pan mgr. Radosław Sirko spędził bardzo aktywnie rozwijając swoją twórczość związaną z działaniami dźwiękowymi.. Miał wiele indywidualnych i zbiorowych wystąpień w ważnych miejscach w całej Polsce i poza jej granicami, brał udział w wielu festiwalach. Prowadził także aktywną działalność naukową, dydaktyczną i badawczą, czego wyrazem są jego liczne publikacje artykułów. (dokładny wykaz patrz życiorys artystyczny).

Magister Radosława Sirko. w ramach rozprawy doktorskiej przygotował pracę: ***Pozaaudialne manifestacje i epifenomeny dźwięku. Intermedialność i multisensoryczność sygnałów audio.*** Napisaną pod kierunkiem dra hab. Piotra Bosackiego w ramach Interdyscyplinarnych Studiów Doktoranckich prowadzonych przez Wydział Sztuki Mediów UA w Poznaniu.

Formalnie praca ta spełnia wszelkie kryteria pracy doktorskiej, z logicznym układem rozdziałów, licznymi przypisami. Autor wykazał obszerną i aktualną bibliografię polsko i angielskojęzyczną z tego szerokiego, analizowanego w rozprawie obszaru. Praca napisana jest dobrym zrozumiałym językiem. Brakuje może numeracji stron i spisu rozdziałów, ale to nie ma wpływu na merytoryczną zawartość rozprawy. Autor wykazał się dużą wiedzą dotyczącą historii muzyki, jej ewolucji, doprowadzając swoje rozważania do najnowszych trendów i poszukiwań dźwiękowych . Do tego obszernego problemu podszedł bardzo indywidualnie, dokonując autorskich klasyfikacji i podziałów. Od wielu lat opisuje zjawiska dźwiękowe istniejące w przestrzeni publicznej poza wymiarem artystycznym, jak sam autor wspomina „, „Istniejące na marginesie studiów dźwiękowych”. Do ich opisu posługuje się autorskim pojęciem *Postdźwięków*. Autor rozprawy do postdźwięków zalicza bardzo szeroki wachlarz zjawisk dźwiękowych od ultra- i infradźwięków poprzez tony izochroniczne i dudnienie różnicowe aż do zjawisk cymatyki, czyli wprawiania w wibracje i ruch za pomocą dźwięku cieczy i stałej materii. Opisuje też inne

efekty związane z interferencją fal. Te ostatnie zjawiska wykorzystuje w swojej rozprawie doktorskiej.

W części teoretycznej pracy doktorskiej mgr. Radosław Sirko, zatytułowanej *Pozaaudialne manifestacje i epifenomeny dźwięku. Intermedialność i multisensoryczność sygnałów audio*. Analizuje historię i ewolucję pojmowania zjawiska dźwięku i muzyki. W oparciu o skrótową prezentację historii muzyki ukazuje poszerzony obszar badań nad dźwiękiem jako wrażeniem słuchowym wywołującym swoisty *obraz dźwiękowy*. Traktuje dźwięki jako zjawisko fizyczne czyli falą elektroakustyczną, pozbawioną metaforyczno- symbolicznej funkcji. Ten drugi aspekt szczególnie interesuje doktoranta, co ujawnia we wstępie do rozprawy. Fala elektroakustyczna rozchodzi się medium, jest wibracją materii, jej właściwością. Próżnie jest głucha. W niej nie ma materii przekazującej wibracje, ale przez próżnię może przemknąć foton, który równocześnie ma cechy cząstki i fali elektromagnetycznej. W pierwszym rozdziale *Muzyka i dźwięki. Funkcje* autor podkreśla czasowość jako podstawową cechę muzyki. Pierwotna funkcja umiłania czasu przyłgnęła do muzyki na wiele wieków. W późniejszym okresie muzykę traktowano symbolicznie jako metamorfozę kosmosu z jego harmonijnymi proporcjami liczbowymi, które występowały również w muzyce. Przecistawiano kosmos chaosowi szumów i innych przypadkowych dźwięków. Wykazuje to analizując dzieła filozofów starożytnych m.in.: Platona, Pitagorasa i jego szkoły. Takie estetyczne podejście do dźwięku utrzymywało się przez wiele stuleci jak zauważa autor. Pan Radosław ukazuje również inne funkcje dźwięku, jako źródła informacji, oddziaływanie dźwięku na psychikę czy fizjologię człowieka, jego zmysły. Rozdział ten kończy interesującymi rozważaniami o przyszłości badań nad dźwiękiem, materią wibracją cząstek elementarnych i wydobywaniem informacji ze zjawisk zapisanych w atomach. W drugim rozdziale *Zwrot w myśleniu o dźwięku* autor dysertacji prowadzi rozważania nad rozwojem muzyki od początku XX wieku, kiedy nastąpiły zasadnicze i radykalne przewartościowania w myśleniu o sztuce, muzyce. Te zmiany nastąpiły na skutek ogólnej rewolucji naukowej i fermentu

intelektualnego - opublikowanie teorii względności Einsteina , rozwój psychoanalizy Freuda, gwałtowny rozwój matematyki, odkrycia w dziedzinie chemii, fizyki, astronomii odbiły się szerokim echem w kręgach intelektualistów. Niewątpliwie olbrzymi wpływ na tamte rewolucyjne czasy miał klimat polityczny wokół I Wojny Światowej. Te radykalne czasy miały „wpływ na zmianę w myśleniu o dźwięku jako o medium sztuki”. W sztukach wizualnych nastąpiło abstrahowanie od przedmiotu zerwanie z fotograficzną obserwacją świata, czy w ogóle z symboliczną narracją w sztukach plastycznych, dopuszczenie irracjonalności i podświadomości do procesu twórczego.”. W muzyce nastąpiło zerwanie z dotychczasowym dogmatem, „z tonalnością, harmonią, rytmem i metrum”. Artyści zainteresowali się dorobkiem innych kultur. Podział na muzykę i nie-muzykę pomалу zaczął się zacierać. Do eksperymentujących muzyków dołączyli przedstawiciele awangardy artystycznej i razem burzyli „estetyczno-dźwiękowe przyzwyczajenia odbiorców. W dalszej części tego rozdziału Radosław Sirko przypomina rozwój muzyki awangardowej XX wieku, jej zdobycze i wkład poszczególnych artystów muzyków w rozwój i poszerzanie pojęcia muzyki o przypadkowe szумы muzyki *noise*, „ciszę” J. Cage’a, której odpowiednikiem w malarstwie może być koncepcja błękitnych pustych obrazów Yves Kleina. Muzyka Iannis Xenakisa oparta na badaniu teorii gier, rachunku prawdopodobieństwa, zdeterminowana przypadkiem, ma odpowiednik w obrazach Ryszarda Winiarskiego tworzonych od 1965 roku, budowanych w oparciu o teorie prawdopodobieństw, analizy przypadku liczb wynikających z rzutu kostką. W tekście rozprawy pojawia się oczywiście analiza dzieł Pierre Schaeffera jako muzyka, ale też jako pioniera montażu dźwięku. Autor przywołuje również wielu innych przełomowych dla sztuki muzyków którzy wzbogacali jej rozumienie i jej obszar zainteresowań.

Następny rozdział ***Techniczna reprodukcja i nośniki zapisu dźwięku. Sound art.*** traktuje o rodzajach zapisu, nośnikach i reprodukcji dźwięku. Rozwój tego obszaru doprowadza nas do *sound artu*- sztuki dźwięku. Jak pisze autor dysertacji „ W odróżnieniu od muzyki, sztuka dźwięku kładzie większy nacisk

na specjalność i materialność sygnałów dźwiękowych”. Korzeni *sound artu* w sztukach wizualnych można upatrywać w rzeźbach kinetycznych Nauma Gabo, działaniach Marcela Duchampa, dadaistów, surrealistów, futurystów czy późniejszych realizacjach Fluksusu. Wśród artystów Polskich jakich przywołuje autor rozprawy znaleźli się Krzysztof Wodiczko, Władysław Hasior. Krzysztof Zarębski, Wojciech Bruszewski. Artystą muzykiem który z kolei wszedł w dialog ze sztukami wizualnymi był Andrzej Biezan, który budował obiekty i unikatowe instrumenty dźwiękowe, działał często jako performer z użyciem tych autorskich instrumentów. Prowadził również, w połowie lat 70-tych, warsztaty z rzeźby dźwiękowej w ASP w Warszawie na Wydziale Rzeźby w pracowni Jerzego Jarnuszkiewicza. Jak celnie zauważ doktorant praktyka *sound artu* z jej fascynacją technologią zapisu i przetwarzania dźwięku, budowaniem obiektów z kabli, głośników, mikrofonów, odtwarzaczy, konstrukcji to podtrzymujących taśm i płyt, stała się dziedziną łączącą świat sztuki - obiekty, rzeźbę, malarstwo z najnowszą muzyką, łącząc różne media. Ostatni rozdział dysertacji zatytułowany ***Inną drogą: akustyka, inżynieria dźwięku, medycyna. Paramedycyna*** jest zestawieniem przykładów na praktyczne wykorzystania dźwięku. Dzięki najnowszej wiedzy i wspaniałym technicznym możliwościom dźwięk ma szerokie zastosowanie w naszym codziennym życiu. Rozdział ten zaczyna autor od stwierdzenia „Rzeczywistość jest systemem drgań...- fala akustyczna przenika wszystko, a wszystko wibruje.” To stwierdzenie brzmi jak motto czy wyznanie wiary i stwarza perspektywę do interpretacji całej drogi twórczej mgr. Radosław Sirko, do czego za chwilę wrócę. W ostatnich akapitach tej części wykładu daje przykłady zastosowania fal akustycznych w medycynie. Szeroko znane i często przez nas wykonywane badania USG(ultrasonograf) serca, jamy brzusznej, w angiologii, neurologii wykorzystują ultradźwięki od 20 do 50 MHz. Ultradźwięki o innych częstotliwościach stosowane są w innych dziedzinach medycyny w okulistyce, pulmonologii, urologii. Do rozbijania kamieni nerkowych oraz są udane próby w leczeniu nowotworów. Ultradźwięki są powszechnie stosowane też w weterynarii, rehabilitacji, fizykoterapii,

kosmetologii ale też w przemyśle spożywczym. Stosuje się je do gotowania, chłodzenia, zamrażania, suszenia, liofilizowania, marynowania itp. Autor też wspomina medycynę alternatywną w której znalazły zastosowanie dźwięki izochroniczne i dudnienie różnicowe. Tony o określonej niskiej częstotliwości mogą wpływać na relaksację i naszą psychikę.

Ten przegląd wiedzy o dźwięku Sirko rozpatruje z perspektywy współczesnej muzyki oraz od strony najnowszej nauki czyli dźwięku jako wibracje wszystko przenikające. Wibracje dzięki którym istnieje wszechświat, bo póki drgają atomy to istnieje ruch i wszelkie życie. Śmierć Kosmosu to 0 stopni Kelwina, to temperatura w której ustały wszelkie drgania cząstek tworzących materię.

W swojej pracy mgr. Radosław Sirko zwraca naszą uwagę na ten drugi porządek na dźwięki pozbawione „metaforyczno- symbolicznych funkcji” jak pisze w propozycji tematu i koncepcji rozprawy. Badanie dźwięku w oderwaniu od jego walorów estetycznych jest w ostatnich latach znanym i coraz popularniejszym zjawiskiem. Dźwięk jako sygnał-informacja najbardziej abstrakcyjna, pozbawiona literackich znaczeń, czysta forma inspiruje artystów muzyków, co wykazał autor rozprawy w swoim wywodzie. Inspiruje też artystów wizualnych których przedstawił w skrócie i wyliczył w swojej rozprawie. Instalacje dźwiękowe budują artyści muzycy i plastycy. To fenomen który integruje różne sztuki. Marzeniem wielu artystów z przeszłości była właśnie taka idealistyczna sytuacja, integracji wszelkich sztuk. Magister Sirko próbuje realizować realny program z pogranicza sztuk. Do tego potrzebna jest oczywiście duża wiedza, doświadczenie, umiejętność analitycznego myślenia. Te cechy kandydat posiada. Praca praktyczna to nieduży obiekt złożony z czterech brył „przeciętych sześciątów”: 40x40 cm. Ustawionych w ten sposób że ostry koniec jednej bryły wtapia się w podstawę drugiej, tworząc układ zamknięty. Podstawa brył jest wypełniona wodą w której zanurzony jest przetwornik piezoelektryczny z generatorem. Płaski piezoelektryczny emitują ultradźwięki o częstotliwości 110 kHz. Po włączeniu instalacji woda rozpylana w której odbywa się podobny proces. Ten obieg wody tworzy układ zamknięty, swoisty samowystarczalny mikrokosmos. Wyglądem przypomina cztery

zestawione na styk głośniki, bezdźwięczne ale w nich odbywa się niesłyszalny proces. Nie jest to Perpetuum mobile gdyż do „machiny” dostarczana jest energia ale konceptualnie urządzenie mogłoby pracować w nieskończoność. Praca ta może przywoływać projekt Jerzego Rosołowicza *Kreatorium kolumny stalagnatowej – Millennium*, który odnosi się do refleksji nad czasem. U Rosołowicza energię potrzebną do obiegu wody, jej skraplania się, na nowo parowania i znów..., może dostarczać nasza gwiazda świecąca jeszcze przez prawie 5 miliardów lat. Artysta szukający ascezy, wykorzystujący dźwięki funkcjonalnie, nie uwolni się od literackich czy filozoficznych interpretacji przekazywanych treści. Nawet prace klasyków minimalizmu i konceptualizmu (wspomniany J. Rosołowicz czy Z. Gostomski ze swoją pracą „Zaczęło się we Wrocławiu ”) skłaniają do refleksji filozoficznej i literackiej zadumy nad czasem, przestrzenią nad Uniwersum, dają możliwość budowania autorskich narracji. To obiektywne badanie fenomenu dźwięku słyszalnego i wszelkich wibracji materii przez doktoranta jest bardzo interesujące i bardzo kreatywne. Praca przestrzenna która powstała w efekcie tych dociekań jest dla mnie bogata w treści, ma potencjał narzucenia jej przez odbiorcę różnych narracji i to w niej bardzo cenię.

Konkluzja

Pan mgr. Radosława Sirko jest artystą dojrzałym o własnych przemyśleniach i własnej drodze twórczej, artystą poszukującym i stale się rozwijającym. Nie bez znaczenia dla jego twórczość jest fakt ukończenia studiów na kierunku Kulturoznawstwa UJ gdzie dogłębnie poznał różne tradycje kulturowe, religie, różne systemy myślowe. Wykazał się udokumentowanym dorobkiem dydaktyczny, organizacyjny i badawczym jeszcze przed podjęciem studiów doktoranckich. Jego fascynacja muzyką, dźwiękiem skłoniła go do pogłębienia wiedzy na studium operatora dźwięku , gdzie uzyskał wiele technicznych i przydatnych informacji o akustyce i dźwięku, jego zachowaniu się w przestrzeni w różnych mediach itp. Te wiadomości bardzo były pomocne pracy nad doktoratem. Od wielu lat prezentuje swoje działania dźwiękowe w przestrzeni publicznej w wielu ważnych miejscach i galeriach kraju i poza

jego granicami. Dzięki swojej aktywności jest artystą rozpoznawalnym. W przewodzie doktorskim przedstawił pracę *Pozaaudialne manifestacje i epifenomeny dźwięku. Intermedialność i multisensoryczność sygnałów audio*. Rozprawa ta to rozważania nad rozwojem muzyki, świadomości dźwięku z obszernym wątkiem historycznym. Obszerne fragmenty pracy dotyczą muzyki doprowadzają nas do czasów współczesnych w których często następowało spotkanie sztuk wizualnych z *sound artu*- sztuką dźwięku. To jest pole aktywności twórczej doktoranta. W części praktycznej Pan Sirko prezentuje obiekt dźwiękowy, który opisałem powyżej. Praca dojrzała która dla autora jest też eksperymentem formalnym i myślowym.

Prezentowana praca oraz przedłożona dokumentacja dorobku artystycznego i jego publicznej prezentacji, spełnia wszystkie wymogi przewodu doktorskiego, w tym wymagania Art. 13 ustęp I Ustawy z dnia 14 marca 2003 roku o stopniach i tytułach naukowych oraz o stopniach i tytułach w zakresie sztuki (Dz. U. z 2004 r. poz. 1198, z późniejszymi poprawkami). Po zapoznaniu się z pracą opisową, bardzo dobrze przygotowaną dokumentacją bogatego dorobku artystycznego, obserwując jego ewolucję artystyczną i pedagogiczną, uważam że wymienione osiągnięcia w pełni uzasadniają pozytywne rozpatrzenie postępowania o nadanie stopnia doktora. Stwierdzam że praca doktorska mgr Radosława Sirko jest oryginalnym samodzielnym rozwiązaniem problemu artystycznego. Teoretyczny opis pracy świadczy o dużej umiejętności samodzielnego analizowania i rozwiązywania problemu artystycznego, o wiedzy kandydata z dyscypliny sztuki piękne. Na tej podstawie wnioskuję z głębokim przekonaniem do Rady Wydziału Sztuki Mediów Uniwersytetu Artystycznego w Poznaniu o nadanie stopnia doktora w dziedzinie sztuki plastyczne, dyscyplinie artystycznej – sztuki piękne.

Z głębokim poważaniem,
prof. Ryszard Ługowski.

